

EGY S MÁS A ROMÁNIAI MAGYARSÁG KÖNYVTÁRI ELLÁTÁSÁRÓL

KISS Jenő
Sepsiszentgyörgy

A magyar könyvtárosok szakmai találkozásán vagyunk, illene szigorúan szakmai jellegű dolgozatokat felolvasni. De lévén, hogy a könyvtár az élet sok területével van kapcsolatban így a véle foglalkozó gondolatok is meglehetősen tág területen kalandozhatnak. Témakörünk különösen csábít a szakma szűkebben vett területein való túllépésre, hisz a kisebbségek életében a könyv s a könyvtár kiemelten fontos szerepet játszik, főleg a magukat kultúrnemzetként meghatározóknál, márpedig a magyarság ezek közé tartozik. S ezzel máris a politikum területére tévedtünk, de azt hiszem ez elkerülhetetlen. Egy az identitása megőrzéséért küzdő nemzetiség művelődési életében a prioritások is mások, mint egy szuverén nemzetében. Minden általános művelődési törekvésben különös fontosságot kap az anyanyelvi kultúra, s még az idegen nyelvek tanulása, más kultúrák megismerése is hangsúlyozottan a saját kultúra megőrzését szolgálja. A társadalmi érvényesülés is az identitás megőrzése szempontjából ítéltetik meg s ettől válik a nemzetiségi lét feszültebbé, elhivatottabbá.

Nos hát, lássuk e lét néhány könyvtári vonatkozását.

A fentiekből következik, hogy a nemzetiség igénye a könyvtári szolgáltatások iránt hangsúlyozott. Kevés tényszerű bizonyíték áll a rendelkezésünkre de van néhány elgondolkodtató adatunk. Az elmúlt évtizedekben Kovászna és Hargita megye – a régi Háromszék és Csík – egy főre eső könyvvásárlási mutatója általában országos első helyen állt. Az új könyvek napok alatt tűntek el az üzletekből, jóllehet még a kezdő költők kötetei sem jelentek meg 3000 példány alatt. Ez a helyzet mára főleg annyiban változott, hogy a magyarországi könyvimport ugrás-szerűen megnőtt. Bizonyítékként említem, hogy például a 70.000 lakosú Sepsiszentgyörgy 6 könyves üzlete a változás után 4 újjal gyarapodott, s mind a 10 igencsak jövedelmezően működik

A könyvtárhasználati mutatók nehezebben értelmezhetőek. 1989-ig közkönyvtáraink mutatói nem haladták meg az országos átlagot, csakhogy a statisztikai adatok teljesen megbízhatatlanok. Ezek a mutatók ugyanis tervszámokként is szerepelnek, amelyeknek függvényében kapták meg fizetésüket a könyvtárosok. Így hát mindenki saját elképzelése szerint hamisított fölfelé, s így az adatok nem összehasonlíthatók. Saját könyvtárunk reális adatai mindenesetre a nemzetközi szint alatt maradtak. A székelyföldi könyvtárak könyvtárhasználati mutatói 1992 után jelentős, növekvő tendenciát jeleznek. Úgy véljük, ez az általános okok mel-

lett (változatosak, információ-éhség, megugrott könyvárak) az állomány magyar nyelvű részének mennyiségi és minőségi javulásának, a szolgáltatások változatosabbá tételének eredménye. Szintén a nemzetiség érdeklődését bizonyítja az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (EMKE) Könyvtárak létezése, hiszen ezek a magyar könyvállományt tartó könyvtárak majdnem teljesen önállóak, semmiféle költségvetési támogatást sem kapnak, ezért szolgáltatásaikért jelentős összeget kérnek. Mégis vannak olvasók, összegyűl annyi bevétel, hogy a könyvtáros fizetését és a legfontosabb költségeket egyenlíteni lehessen. Igaz, szükség esetén az EMKE Könyvtári Szakosztálya által életre hívott Heltai Alapítvány kiegészíti a bajba kerülteket. Ennél jobb megoldást pillanatnyilag nem sikerült találni, bár tudatában vagyunk, hogy mérsékeltbb kölcsönzési díjat kellene megállapítani, és biztonságosabbá kellene tenni a könyvtárak létezését. A magyar könyv igénylése természetesen szoros összefüggésben áll az iskolaüggyel. Könyvtáros kollégák általános tapasztalata, hogy a román osztályba járó magyar gyerekek még akkor sem viszik el a magyar nyelvű könyvet, ha az általuk keresett cím csak magyarul van meg a könyvtárban. Tehát a könyvtár magyar állományának igénylése az oktatás nyelvének függvénye, még egyszer bizonyítva, hogy az iskolaügy a nemzetiségi lét központi kérdése.

Ha a könyvállomány gyarapodási forrásait vizsgáljuk, a következőket állapíthatjuk meg: a könyvállomány, úgy az állami könyvtárakban, mint a közösségünk tulajdonában lévőkben, két forrásból gyarapodik. Költségvetési pénzek felhasználásából és magyarországi adományokból az állami könyvtárakban és jóformán csak magyarországi adományokból az EMKE Könyvtárakban.

Az elmúlt 7 évben a "Könyvet Romániának" mozgalom, valamint különféle gyűjtések, testvérkönyvtári kapcsolatok révén jelentős magyar könyvmennyiség jutott el könyvtárainkba. Ez a folyamat nem zárult le, ha lassult is, de főleg a testvérkönyvtári kapcsolatok révén, folyamatosnak mondható. Anélkül, hogy az import kérdéseit részleteznénk, csak annyit jegyeznék meg, hogy elméletileg minden Magyarországon megjelenő könyv megvásárolható hazai könyvüzleteinkben, csak hát az anyagi korlátok nagyon is behatárolják lehetőségeinket. Igazi megoldatlan kérdés a magyar periodikák beszerzése. Ezekre előfizetni nem lehet, az importőrök nem hozzák be, nem látnak üzletet benne. (A képes magazinok viszont minden utcáson kaphatók.)

Szeretném megjegyezni, hogy a magyarországi könyvtárakban sok elfekvő könyv található, melyek a határon túli könyvtárakban még használhatók lennének. Jó lenne, ha kiválasztásukban a határon túli könyvtárosok is részt vennének, úgy a válogatás sokkal eredményesebb lenne – természetesen abban az esetben, ha egyáltalán felmerül az ajándékozás gondolata.

Továbbra is jelentősek a Széchényi Könyvtár Nemzetközi csereosztálya által eljuttatott könyvadományai és folyóirat előfizetései, bár ezek egyre "karcsúsod-

nak". A Kölcsey Alapítványnak a testvérkönyvtári kapcsolatokat támogató akciója, mindenekelőtt e kapcsolatok szilárdulását segítik. Jelentősége ezért kiemelten fontos.

Még sincs az egész támogatás átgondolva. Annak idején a bécsi döntés után, a magyar állam tudatosan törekedett az erdélyi könyvtárak feltöltésére a 20 év könyvtermésével. Talán most is el lehetne képzelni – legalább néhány kiemelten fontos könyvtárat, ahol ezt érdemes lenne megpróbálni. Úgy vélem a Magyar Könyvtárosok Egyesülete (MKE) és a határon túli magyar könyvtárosok szervezeteinek képviselői közösen kellene átgondolják a fenti kérdést. Bízom abban, hogy találhatnak a jelenleginél hatékonyabb megoldásokat.

Sajnálom, hogy a Békéscsabán ezelőtt két évvel megalakult Kisebbségi Magyar Könyvtárosok Tanácsára senki sem figyelt fel, jóllehet ha szervezett formában foglalkozna valaki a határon túli könyvtárakkal, akkor ezzel a szervezettel kellene tanácskoznia. Természetesen, mi nemzetiségi sorban élő könyvtárosok is sok olyan feladatot végeznénk el, amely egyaránt hasznos lenne saját könyvtárügyünknek is meg a magyar könyvtárügynek is.

Tudtommal nem folyik szervezeten a magyarnyelvű nyomtatványok gyűjtése, sem például a régi könyvek kutatása. S ez még akkor is így van, ha személyi kapcsolatok révén néhány erdélyi könyvtáros bizonyos munkálatokba bekapcsolódott.

Remélem a "Gépesítés a könyvtárban" szekcióülés keretében szóba kerül a határon túli magyar kulturális szempontból fontos könyvtárak problematikája is. Aligha leszünk képesek ui. megtalálni a magyarországi szakemberek és könyvtári döntéshozók segítségével azokat a lehetőségeket, amelyek révén kapcsolódhatnánk a magyarországi információs hálózathoz, illetve annak bizonyos eredményeit értékesíthetnénk.

S lenne még jó néhány kérdés a szakképzéstől a könyvtárak szervezeti életében való intenzívebb részvételig terjedően.

Ha a MKE, az Országos Széchényi Könyvtár úgy látja, hogy a felvetett kérdések megvitatásra alkalmasak, akkor az ez év októberében Békéscsabán sorra kerülő III. Nemzetközi Könyvtáros Találkozó alkalmával mégis meg lehetne tárgyalni azokat.

Kivánom, hogy a mostani találkozó után találjuk meg MKE és a határon túli magyar könyvtárosok eredményesebb együttműködésének lehetőségeit.